

Musikalsk mangfold – eller enfold?

Av Jan Bygstad. Kronikk i Dagen 18.06.2015

Odd Torleiv Furnes har i Dagen 05. juni en kronikk med kommentar til min artikkel «Konservativ krise» i avisen 23. mai. En må undre seg over hvordan Furnes leser. Jeg har ikke – slik Furnes sier – karakterisert «menigheter som bruker ... populærmusikkens form og uttrykk som overfladiske og at de bidrar til avkristning av mennesker.» Men jeg skrev at «populærkulturen som uttrykksform dyrker overfladiskheten». Og at det derfor er problematisk å bruke denne uttrykksformen i kristen sammenheng. Ei heller har jeg skrevet en generaliserende påstand om at «dagens praksis fører mennesker vekk fra Gud». Men jeg har søkt å peke på vesentlige årsaksfaktorer i noe som kan se ut til å bli et stadig større problem i store deler av kristenfolket. Det ville være ønskelig at før man angriper en motdebattant, tar seg møyen med å sitere korrekt og ikke fortegner motpartens syn.

Dernest noen ord til Furnes' musikktenkning. Furnes representerer et musikk- og kultursyn som kan karakteriseres som positivistisk og relativistisk: Tidene forandrer seg, kulturen forandrer seg, og vi forandrer oss med dem. Men man kan egentlig ikke knesette noen normativitet som gir veiledning om rett og galt, godt eller ondt i denne sammenheng, noe som – så langt jeg kan se – umuliggjør enhver form for kulturkritikk. Et slikt syn medfører at en får et rent pragmatisk forhold til kulturytringer: Det som er nyttig med tanke på å samle mest mulig folk, er riktig.

Et kultursyn som dette går tilbake til opplysningstiden. Før dennes frembrudd, var den rådende tanke i all kristen tenkning at det fantes en indre sammenheng mellom det gode, det sanne og det skjønne. Dogmatikk, etikk og estetikk hang uoppløselig sammen, og det på en slik måte at det estetiske var underordnet etikk og dogmatikk, og skulle tjene disse. I tråd med dette har der helt fra oldkirken av vært skrevet ikke så rent lite om musikkens teologi. Kirkekunsten var Guds tjener og skulle – slik Bach signerte sine verker – tjene *Soli Deo gloria*. Derfor visste en også meget godt å skjelne mellom hva som hadde rom i Guds hus, og hva som ikke sømnet seg. Slik vet Luther godt forskjell på musikk som en Guds velsignelse og gave og det han kaller «djevelsk lorum-larum» (i forordet til *Sinfonia lacundae*).

Med opplysningstiden oppløses denne forbindelsen mellom estetikk, dogmatikk og etikk. De estetiske disipliner – enten det nå er musikk, bildende kunst eller poesi – får en egenlovmessighet som hever dem over alle hensyn til rett og galt, sannhet eller løgn. Dette er det idehistoriske bakteppet for det allment utbredte synet blant kristne i dag, at «musikk er nøytralt», og derfor ikke bærer av verdier, enten de nå måtte være av positiv eller negativ art.

For å legitimere den til dels radikale endringen som har skjedd innen kristent arbeid de siste 30 – 40 årene, og som bl.a. er representert ved innføringen av populærkulturens musikkformer, har en innført en hjelpetanke der en skiller mellom form og innhold: En vil endre formen, men ikke innholdet. Tanken har vært at musikk bare er en «form» uten innhold, at musikken altså ikke har noe budskap i seg selv. Budskapet finner en i teksten, musikken er «intetsigende».

Mot dette vil jeg hevde at ethvert estetisk eller kunstnerisk uttrykk er noe langt mer enn en intetsigende form. God kunst er kjennetegnet av at formen er innholdets uttrykk. Enhver seriøs kunstner vil protestere heftig mot at hans kunst er intetsigende. Dette gjelder også musikken.

Det er med musikk som med språk: En kan ikke si at bokstavene eller ordene er onde eller gode i seg selv. Men når ord og bokstaver settes sammen til å gi meningsbærende setninger, kan en vurdere innholdet i det som sies: Er det sannhet eller løgn, rett eller galt? Musikk er på lignende vis bygget opp av elementære grunnbestanddeler. En kan ikke si at bestemte toner, akkorder eller instrumenter

er onde eller gode i seg selv. Men når det hele settes sammen til musikk som fremføres, da er det ikke lenger intetsigende, men bærer av innhold og av budskap. For musikk er også språk.

Så langt jeg kan se, har dogmet om musikkens nøytralitet ført med seg at en i toneangivende sammenhenger i kristen-Norge har hatt svært lite refleksjon rundt det faktum at «de skjønne kunster» også er bærere av verdier, av budskap.

Dersom det nå er slik, er problemet en står overfor i kristen sang og musikk, at en har tekst som formidler et budskap, samtidig som musikken også bærer med seg et visst innhold. Når en sangtekst skal tonsettes, kan den melodi eller musikk som komponeres da enten undergrave teksten – kanskje sågar slå den ihjel, eller den kan løfte, berike og inderliggjøre teksten. Et talende eksempel i så måte er salmen «Jesus din søte forening å smake». Denne kan synges til flere av våre vakre folketoner. Eller den kan synges til melodien til «Pål sine høner», - versemålet er det samme. Det er i og for seg ikke noe galt med melodien til «Pål sine høner». Men det er en melodi som i kraft av sitt lette og lystige ganglag motvirker den inderlighet, dybde og ro som teksten krever og formidler.

Til dette svarer min påstand om at «hellighet ikke kan populariseres». Populærkulturens formspråk er uegnet til å formidle møtet med den hellige Gud og den gudsfrykt som hører sammen med dette. I en kultur der alt er sekularisert, hører det med til kirkens kall å være seg bevisst det å være motkultur. Derfor skal det å tre inn i Guds hus ikke være til forveksling lik det å komme inn på en hvilken som helst sekulær arena. Møteform og musikk forkynner, spørsmålet er: Hva forkynner dette?

Jeg er redd for at det å «skikke seg lik denne verden» i håp om å nå verden, slik en har gjort ved å transformere menighetens møteform i populærkulturens bilde, er en blindgate som på sikt fører til at menighetene verdsliggjøres.